

XVIII. Lengyel Filmtavaszi

2012. április 19-25. | Művész Mozi, Corvin Mozi

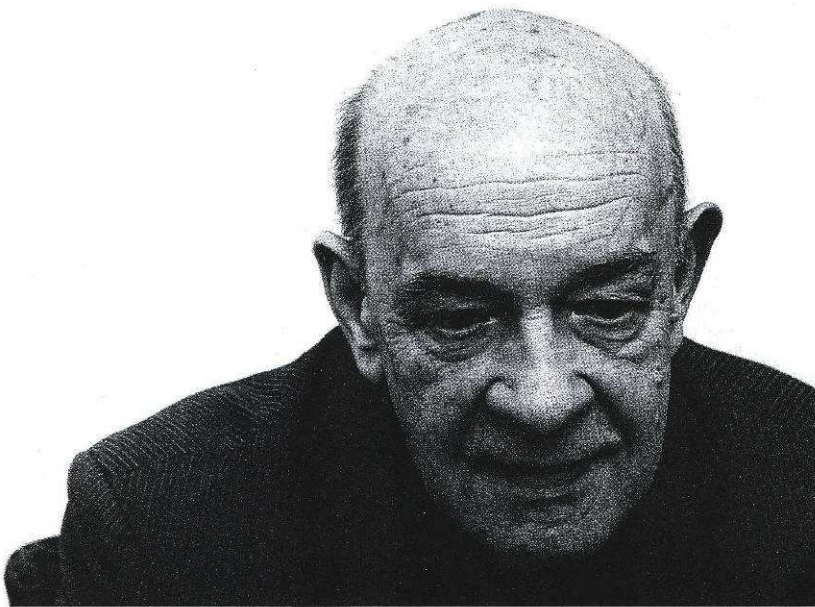
Demokrata
KULTÚRA

Magyar Demokrata, 2012. április 25

Lengyel szembenézés a kommunista bűnökkel

„Nincs vesztenivalóm”

Míg Magyarországon legfeljebb az 1956-os forradalom jubileuma mozgatta meg a filmes szakmát, a lengyel filmipar ontja a huszadik századi eseményekkel és azok társadalmi hatásaival foglalkozó filmeket. Ilyen a Fekete csütörtök is, amely az 1970-ben brutálisan szétvert gdyniai sztrájk történetét dolgozza fel: az akkori összecsapásokban 44-en haltak meg. Antoni Krauze rendezővel, aki a 18. alkalommal megrendezett Lengyel Filmtavaszi keretében járt Magyarországon, többek között a múlt feltárásának igényéről és a felelősségre vonásról beszélgettünk.

– **Miért választotta ezt a témát?**

– Részben személyes okokból: a lengyel tengerparton voltam rögtön az események után, és a saját szememmel láttam a nyomait. Akkoriban azonban nem volt lehetőségem arra, hogy mindezt dokumentáljam. Ez a film egyébként a pályafutásom során talán a leggyorsabban megvalósult alkotás, 2009-ben dőlt el, hogy megcsináljuk, és egy évvel később már be is mutattuk.

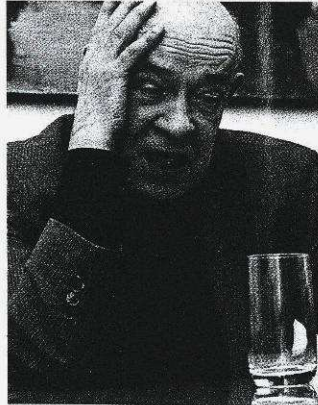
– **Miért volt ez ilyen fontos szempont?**

– Mindnyájan úgy éreztük, hogy ez az utolsó perc, amikor még létrejöhet. Arról, hogy mi történt 1970-ben, tíz évig nem lehetett beszélni. Ám ez a hallgatás egyébként nagyon sokban hozzájárult ahhoz, hogy 1980-ban megint sztrájk robbanjon ki ugyanott, és megszülessen a Szolidaritás. Habár a hadiállapot bevezetésével ez is föld alatti mozgalommá vált, ez már egyfajta győztes szerveződés volt, és elsődleges célként tűzte ki, hogy emléket állítson a korábbi vérengzések áldozatainak. A rend-

szerváltás után azonban megint csönd lett a téma körül, egyfajta érdektelenség, amit a média is erősített: az emberek úgy gondolták, hogy előre kell nézni, nem visszafelé. Így váratott magára ezeknek az eseményeknek a filmes feldolgozása. Persze az emberek idővel ráébredtek, hogy lehetetlen elhallgatni a múltat, az valahol mindig előbújik és kísért minket a jelen életünkben is. Végül nagyon szépen, a negyvenedik évfordulóra született meg a film.

– **A Fekete csütörtök részletesen, pontról pontra bemutatja az utcán történő eseményeket, eközben azt is, milyen tárgyalások zajlottak a háttérben a politikai vezetők között. Milyen kutatásokat folytattak a forgatások előtt?**

– Elsősorban olyan felvételeket kerestünk, amelyek addig ismeretlenek voltak a nagyközönség számára. Átnéztük a televíziós archívumokat és a Nemzeti Emlékezet Intézetében felhalmozott anyagokat, így raktuk össze, merre haladt a tömeg, mi történt az utcákon. Ezek a képek részben bekerültek a filmbe, részben egyfajta irányt mutattak nekünk a munka során, meghatározták a látványvilágot. Eredetileg ugyanis dokumentumfilmet akartunk készíteni, később dőlt el, hogy játékfilm lesz belőle. Ez a kettőség végül végigkísérte a forgatást, a Fekete csütörtök egyfajta műfajok határán ingadozó alkotás lett. Úgy akartuk bemutatni az eseményeket, mintha egy szemtanú nézné végig. Fontos szempont volt ez a hatalom ábrázolásánál is, Władisław Gomułka, a lengyel mun-

Vermes Tibor

„Az az érzésem, hogy nálunk a szmolenszki tragédiával véget ért ez a fajta kiállítás a politikában”

káspárt vezetője és a többiek között zajló vitákat már a fennmaradt feljegyzések alapján rekonstruáltuk.

– Kiderült olyasmi, amiről nem tudtak, ami meglepetést okozott?

– Igen, az, hogy lángra kapott a párt-épület. A Bastille is égett a francia forradalom alatt, tehát ez egy szimbolikus értékkel bíró kép a számomra: amikor a hatalom megtestesítője, egy egészen addig megkérdőjelezhetetlen tekintély egyszer csak szembetalálja magát a népakarattal, és az ilyen erős gesztusban jelenik meg. Addig ilyesmi elképzelhetetlen volt, és ott, Gdyniában megtörtént.

– Nagyon sok egyéni sorsot is bemutattak. Ezek fikciós történetek?

– Nem, e téren is a valóságot akartuk ábrázolni, persze művészi eszközökkel. Sokat beszélgettünk a túlélőkkel és az áldozatok szeretteivel, amelynek során számos sorstragédiát ismertünk meg. Nagyon megrendített például egy diák története, aki egyszerűen csak sétált az utcán: elkapták és órákig verték, kínozták, gyakorlatilag életképtelenné tették, 85 százalékos rokkant azóta is. De megsérültek azok is, akik úgy hitték, hogy egy legális sztrájk vezetői, ám hirtelen lecsaptak rájuk. A rendőri karhatalom ekkor alkalmazta először azt a technikát, hogy egyfajta alagutat hoztak létre, rákényszerítve az embereket arra, hogy meghajolva fussanak el előttük, így folyamatosan a hátukra szózhattak a gumibottal. Ezt nevezték el ironikus módon az „egészség ösvényének”, mert ilyenkor komoly sérüléseket lehetett szerezni.

– Volt alkalma beszélni esetleg a felelősökkel, a politikusokkal vagy a rendőri karhatalom képviselőivel?

– Mi kifejezetten az áldozatokra akarunk koncentrálni ebben a filmben. Az akkori vezetők szerepe a mai napig tisztázatlan, folyamatosan vizsgálat alatt áll, tehát ezzel kapcsolatban egyre több részlet kerül napvilágra. Viszont a személyes történetek idővel elsikkadnak.

– Lengyelországban erőteljes múltfeltárás és felelősségre vonás zajlik a filmekben és a bíróságokon egyaránt. Nemrég például két év felfüggesztett börtönrre ítélték Kiszczak volt belügyminisztert az 1981. december 13-i hadiállapot bevezetéséért, és az ítéletben az is szerepel, hogy „bűnöző fegyveres szervezete” tagja volt.

– Az 1970-es események esetében ez a felelősségre vonás nehezebb,

mert az akkori vezetők közül jó néhányan nincsenek már életben. Ennek az ügynek Jaruzelski tábornok a fő vádlottja, aki nem ismeri el a felelősségét. Hiába zajlik ekörül bírósági ügy, nincs előrelépés. Lengyelországban azok, akik erős kapcsolatban álltak a kommunista érával, valamilyen szinten a mai napig védelem alatt állnak. Nem tudom, ez hogyan ment végbe Magyarországon, de nálunk a rendszerváltás utáni események hatására elveszett az igazságszolgáltatásba vetett hit, mert ott, ahol az igazság zászlóvivőinek kellene dolgoznia, a legfőbb bíróságon, nem volt átvilágítás, az ottani munka abszolút kontroll nélkül folyt. Ez az oka annak, hogy Lengyelországban ma gyakorlatilag senki nem hisz az igazságosságban.

– Egyébként helyesli ez a felelősségre vonást?

– Igen, tartozunk ezzel az áldozatok emlékének. Nem feltétlenül az a cél, hogy mindenki börtönbe kerüljön, akit még oda lehet küldeni, hanem az, hogy vállalják a felelősséget a tetteikért.

– Lengyelországban egymillióan látják a Fekete Csütörtököt. Nem váltott ki vitákat?

– A bal- és a jobboldali kritika is egyöntetűen elismerte. Talán azért, mert negyven év hosszú idő, ilyen távlatból igazából nincs min vitakozni.

– Viszont a következő filmjének témája egy közeli esemény: a szmolenszki repülőgép-katasztrófa, amelynek során a lengyel elnök, illetve a politikai és a katonai vezetés számos tagja életét veszítette. Miért választotta ezt a témát?

– A karrierem alkonyán kötelességemnek érzem, hogy feldolgozzam ezt az esetet egy dokumentumfilmben. Érzek egyfajta analógiát a Fekete csütörtök utáni hosszú hallgatás és a katasztrófa utáni események között. A témával kapcsolatban csak orosz hazugságokat lehet hallani, és az ő véleményüket tükrözi az akkori belügyminiszter, Jerzy Miller hivatalos álláspontja is. Azok pedig, akik megpróbálják feltárni a valóságot, örülnek annak nyilvánítva. Tehát mindenképpen érdekes téma. A tragédia gyakorlatilag felszámolta a lengyel jobboldali elitet. Nemrég jártam Grúziában, és az ottani emberekkel beszélgetve derült ki számomra, milyen erősen kiállt a grúzok mellett Lech Kaczynski a 2008-as orosz-grúz háború idején. Mi nagyon csodáljuk a magyarokat, hogy ilyen erősen képviselik az érdekeiket az IMF-fel szemben: az a bizonyos lengyel részvétel a március 15-i ünnepeken nemcsak a lengyel–magyar barátságunk szíve, hanem ennek a törekvésnek is. Az az érzésem, hogy nálunk a szmolenszki tragédiával véget ért ez a fajta kiállítás a politikában.

– Magyarországon viszont nem jellemző ez az erőteljes múltfeltárás.

– Hozzá kell tegyem, ezek a filmek is 2008–2010-ben kaptak támogatást, tehát még az előző vezetés törekvéseit tükrözik. Nem tudom, fog-e folytatódni ez a vonal, ugyanakkor az is igaz: a filmes szakmában is van igény rá, hogy szembesítse a közönséget ezekkel a huszadik századi traumákkal vagy a nagy történelmi pillanatokkal. Az új filmemre nem kapok állami támogatást, de nagyon sok pozitív, velem szimpatizáló emberrel találkozom, akik fontosnak tartják, hogy megcsináljam.

– Nehéz és merész vállalkozásnak tűnik ez a téma.

– Nem annyira. Én most már vagyok olyan helyzetben, hogy ezt megengedhesem magamnak, nincs vesztenivalóm. Egy arab filozófus egyszer írt egy értekezést a jelentéktelen fontosságáról és a fontos jelentéktelenségéről. Úgy gondolom, nagyon nehéz eljutni az igazsághoz, mert minden, ami ezzel kapcsolatos, jelentéktelennek számít és hamar elsikkad, valahogy érdektelenséggel fogadtatik. Ma minden hazugság azonnal nyitott fülekre talál, mintha valahogy vágyánk rá. Ez az, amit Lengyelországgal kapcsolatban el tudok mondani, de azt gondolom, hogy ez máshol is jellemző.

Fehérvári Krisztina

magyar Demokrata

HÁBORÚ ÉS BÉKE
A KÜLÖNÜTAS POLITIKA GYŐZELME:
MAGYARORSZÁG MEGEGYEZETT BRÜSSZELLEL

A MEGVÁLTÓ MUNKA
POLITIKAI ELKÉPZELÉSEK ÉS A VALÓSÁG –
LÁTOGATÁS AZ ÓZDI CIGÁNYTELEPEKEN

**MAGYAR
TURIZMUS**

Hazai turisztikai programajánló.

 MAGYARORSZÁG
Szívvel és legközelebb

Egy elfelejtett hőstett

1920: LENGYEL-MAGYAR FEGYVERBARÁTSÁG

TISZTELETTEL

ADÓZVA A MAGYAR NEMZETNEK,

AMELY BARÁTI SEGÍTSÉGET NYÚJTOTT
A BOLSEVIK AGRESSZIÓ ÁLTAL HALALOSAN
FENYEGETETT LENGYEL KÖZTÁRSASÁGNAK.

SORSDÖNTŐ JELENTŐSÉGŰ KÜZDELMEINK
IDŐSZAKABAN 1920. AUGUSZTUS 12-ÉN
22 MILLIO LÖVEDÉKET TARTALMAZÓ SZALLÍTMÁNY
ÉRKEZETT SKIERNIEWICÉBE BUDAPESTBŐL,
A CSEPELI WEISS MANFRÉD MŰVEKTŐL.

A MAGYAR KIRÁLYSÁG KORMÁNYA
1919-1921 KÖZÖTT KÖZEL 100 MILLIO
KARABÉLY TÖLTÉNYT, NAGY MENNYISÉGŰ
TŰZÉRSÉGI LŐSZERT ÉS KATONAI FELSZÉRELEST
KÜLDÖTT LENGYELORSZÁGNAK.

A HÁLÁS LENGYEL NEMZET

W HOŁDZIE

NARODOWI WĘGIERSKIEMU,

KTÓRY OKAZAŁ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
PRZYJAZN I POMOC W CZASIE ŚMIERTELNEGO
ZAGROZENIA BOLSZEWICKĄ AGRESJĄ.

W OKRESIE PRZEŁOMOWYCH ZMAGAŃ
12 SIERPŃNIA 1920 R. DO SKIERNIEWIC DOTARŁ
TRANSPORT 22 MILIONÓW POCISKÓW
Z FABRYKI MANFREDA WEISSA W CSEPEL
/BUDAPESZT/

ŁĄCZNIE W LATACH 1919-1921
RZĄD KRÓLESTWA WĘGIER PRZEKAZAŁ POLSCE
BLISKO 100 MLN POCISKÓW KARABINOWYCH,
ZNACZNE IŁOŚCI AMUNICJI ARTYLERYJSKIEJ,
SPRZETU I MATERIAŁÓW WOJENNYCH.

WDZIĘCZNY NARÓD POLSKI

1920 – Egy elfelejtett hőstett

Lengyel, magyar: fegyverbarát

A trianoni békediktátummal lefegyverzett és megcsonkított Magyarország példát mutatott a világnak szabadságszeretetből és igaz barátságból, midőn 1920 nyarán 22 millió löszerral sorsdöntő segítséget nyújtott a függetlenségéért a bolsevizmus ellen harcoló Lengyelországnak.

Közép-Európa mindig huzatos hely volt, de a lengyelek a német és az orosz népi erők közé ékelődve különösen megszenvedték a történelmi viharokat. Az elmúlt ezer esztendőben voltak nagyhatalom, a XV. és a XVI. század fordulóján a Jagellóház Európa legtekintélyesebb uralkodói dinasztiái közé tartozott, később viszont meg kellett ériük függetlenségük teljes elvesztését is, a Lengyel Királyságnak és a Litván Nagyfejedelemségnek a német lo-

PILSUDSKI, A LEGLYEL FÜGGETLENSÉG ATYJA

1867. december 5-én, elszegényedett lengyel földbirtokos nemesi család sarjaként született az akkor orosz cári uralom alatt álló litván főváros, Vilnius (Vilno). Közeliében található Zulówban a XX. századi lengyel történelem egyik legnagyobb személyisége, *Józef Klemens Pilsudski*. Lengyel hazafias szervezkedés miatt 1888-tól 5 évet töltött száműzetésben Oroszország belső területein. Hazatérése után csatlakozott a Lengyel Szocialista Párthoz, mivel ekkoriban szociáldemokrata nézeteket vallott – ugyanakkor távol állt tőle a baloldali internacionalizmus. Fő célja már ekkor

is a lengyel függetlenség és államiság helyreállítása volt. 1894-től 1900-ig a *Rabotnik* (Munkás) című napilap szerkesztője volt, később a párt vezető testületének tagja lett. Álnéven közölt írásaiban folyamatosan a lengyel nemzeti függetlenséget hirdette, s a cél érdekében nem riadt volna vissza radikális eszközök alkalmazásától sem. Az orosz titkórendőrség 1900-ban letartóztatta, de Pilsudski megszökött a börtönből, és Galíciába menekült. Időközben fokozatosan kiábrándult a szociáldemokráciából, mert annak képviselői politikai és személyes érdekeiket gyakran a

lengyel függetlenség ügye elé helyezték. 1904-ben Tokióba látogatott, hogy az oroszokkal akkor háborúban álló Japán támogatását megnyerje a lengyel ügynek, ám útja eredménytelenül zárult. A Lengyel Szocialista Párt egyes vezetői az

1905-ös oroszországi kommunista lázongások idején elérkezettnek látták az időt az akcióba lépésre, Pilsudski azonban erőlesen megakadályozta ezt, előre látva, hogy a megmozdulásokat vérbe fojtják. Ugyanakkor – szintén előre látva az elkövetkező nagy világegyet – nagy hangsúlyt helyezett a fegyveres felkészülésre, ezért megalapította az illegális Harci Szövetséget, majd 1908-ban az Aktív Harci Szövetséget, mely voltaképp földalatti katonai akadémia és tiszti iskola volt. Ezzel Pilsudski megalapozta a későbbi hivatalos lengyel hadsereget, és 1912-ben titkos tárgyaláson megállapodott az Osztrák-Magyar Monarchia vezérkarával abban, hogy az il-

vagrendek és az orosz terjeszkedési törekvések ellensúlyozására 1385-ben kötött uniójának (1569-ig perszonáluniójának) megszűntét.

A történetírás ezt nevezi Lengyelország három felosztásának. Az erre vonatkozó első egyezményt 1772-ben Bécsben írta alá Oroszország, Poroszország és Ausztria, melyek így kipurciózták maguknak az ország jelentős területeit. A lengyel nemzeti ellenállás azonban nem tört meg, Tyniec, Czeszochowa és Krakkó várát a végsőkig védelmezték a megszállókkal szemben, akik utóbbi várost csak 1773-ban tudták elfoglalni. Bár az elkeseredett védekezés több százezer halottat követelt, a túlélőket pedig kíméletlenül Szibériába deportálták, a harc mégis a lengyel nemzeti öntudat egyik alapjává és meghatározó elemévé vált a későbbiekben. A második felosztásra 1792-ben került sor, miután a maradék Lengyelország egy évvel korábban korszerű alkotmányt hozott létre Oroszország hozzájárulása nélkül. A nagy keleti szomszéd ezért újabb háborút indított a lengyelek ellen, elfoglalva az ország újabb területeit, egyszersmind újabb egyezséget kötve a poroszokkal. 1795-ben pedig az oroszok, a poroszok és az osztrákok végleg felosztották egymás között Lengyelországot.

A lengyelek sosem szűntek meg életben tartani a nemzeti függetlenség eszméjét, ám a történelmi körülmények csak 123 évvel később, 1918-ban adtak lehetőséget a szabadság kivívására. Az 1917-es kommunista puccs nyomán Oroszország polgárháborúba ájult, s az 1918. március

23-án a Központi Hatalmakkal kötött breszt-litovszki békét követően kikapcsolódott az első világháborúból, november 11-én pedig Németország is kénytelen volt letenni a fegyvert az antant-hatalmak előtt. Utóbbiak egyébként – stratégiai okokból – a háború folyamán deklarálták a lengyel államiság helyreállítását, ugyanakkor ténylegesen semmit nem tettek ennek érdekében.

A függetlenség visszavívása valójában az 1918-as felkelésnek és a lengyel hadsereg hőies elszántságának köszönhető. A Párizs-környéki békeszerződések nem rögzítették kielégítően a lengyel-orosz határvonalat, s így a rendszer eleve magában hordozta az újabb fegyveres konfliktust:

Lengyelország és Szovjet-Oroszország egyaránt igényt tartott a nyugat-ukrajnai területekre. Józef Pilsudski tábornok, az újjászülető állam és annak hadseregének mindenki által elfogadott első embere (lásd keretes írásunkat) ugyanis afféle ütközőzónát akart létrehozni Lengyelország és Oroszország között, ennek módját pedig az egykori birodalomtól függetlenedő Ukrajnával és Litvániával szövetkezett, lengyel dominanciájú nagy közép-európai államszövetség létrehozásában látta. Az új államszövetség neve Międzymorze (kb. Tengerközi) Föderáció lett volna, feladata pedig nem csupán a szovjetország, hanem a német terjeszkedés ellensúlyozása lett volna.

képp kiképzett lengyel alakulatok szerepet kapnak egy Oroszország elleni esetleges háborúban. A megegyezés értelmében 1914 nyarán a lengyel lövészek a Monarchia oldalán fogtak fegyvert. Ugyanezen esztendőben a függetlenségpárti lengyel pártok által közösen megalakított, de hivatalosan még el nem ismert lengyel kormány tábornoki rangot adott Pilsudskinak, aki létrehozta a Lengyel Légiókat, melyek közelében számos magyar önkéntes is harcolt. (Az első világháború kitörésekor háborús lelkesedés uralta Magyarországot, ám a hadköteles kornál fiatalabbakat nem sorozták be a hadseregbe, így a kalandvágyó magyar fiatalok az 1914

őszen az akkor az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó Galliciában megalakult Lengyel Légiókba jelentkeztek. Korabeli adatok szerint mintegy hatszáz 14 és 20 év közötti honfitársunk, köztük sok munkás és ipari tanuló fogtak fegyvert ilyen módon. Ők a Keleti-Kárpátokban verekedtek a muszkákkal: A lengyel kormány az 1930-as években kitüntetéssel ismerte el vitézségüket. A légionisták Lengyelország 1939-es megszállása után a menekültek befogadásából is kivették részüket) A hadihelyzet változásai nyomán Németország és a Monarchia támogatásával az orosz uralom alól felszabadított területeken létrejött egy működésének részleteiben

nem szabályozott, de a Központi hatalmakkal együttműködő autonóm lengyel öngazgatási egység, melynek élén az Ideiglenes Államtanács állott. Ez a katonai ügyek irányítását hivatalosan is Pilsudskira bízta, egyesítve a hadügyminiszteri és a főparancsnoki tisztséget. A tábornok nem sokáig tölthette be ezen pozíciót, 1917 tavaszán ugyanis a németek letartóztatták és Magdeburgban fogságba vették, mert felszólította a lengyel katonákat, hogy ne tegyenek esküt a német uralkodóra, mi több, tiltakozásképp ki is lépett az Ideiglenes Államtanácsból. 1918. november 9-én aztán a németek szabadon engedték Pilsudskit, aki azonnal a

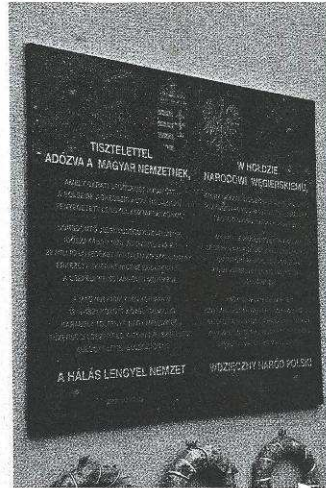
frissen felállított lengyel hadsereg élére állt, és 1918. november 11-én bevonult Varsóba. E nap azóta is a lengyel függetlenség ünnepe. A tábornok az államtanácsból katonai teljhatalmat kapott, november 23-án pedig ideiglenes köztársasági elnök lett, ezután a vezetésével összeülő ideiglenes nemzetgyűlés (a Szejm) végre nekiláthatott megalakítani az újjászülető lengyel állam legfontosabb törvényeit. Később lemondott az államelnöki tisztségről, viszont 1919 januárjában a nemzetgyűlés miniszterelnökké választotta Pilsudskit, aki megtartotta hadsereg-főparancsnoki posztját. A tábornok 1920-ban győzelemre vezette hazája hadseregét a bolsevisták ellen, s ezzel ▶

Demokrácia
MAGYARORSZÁG

A lengyel-szovjet orosz háború első eseményeként a lengyel hadsereg 1920. május 7-én bevonult Kijevbe, ám a *Mihail Tubacsevszkij* marsall által irányított és nyugat felé törő szovjet Vörös Hadsereg ellentámadásba lendült, és egészen Varsóig előre tudott nyomulni. Ily módon a bolsevista birodalom már-már Nyugat-Európa kapuin dörömbölt (miként ez negyedszázaddal később valósággá is vált.) Az 1920. augusztus 14. és 22. között lezajlott varsói csatában azonban a lengyelek páratlan hősiességgel legyőzték a vörös armádiát. A háború végül az 1921. március 18-án Rigában aláírt békeszerződéssel ért véget, ennek értelmében a lengyel-szovjet orosz (1922 decemberétől lengyel-szovjet) határt a Polock-Minszk-Kamenyec-Podolszk-vonaltól valamivel nyugatra húzták meg. Ezzel Lengyelország államisége helyreállt.

A háborúnak azonban van egy kevésbé ismert, de annál lényegesebb fejezete is. A sorsdöntő, visztulai csodának is nevezett varsói csata győztes megvívásában, a bolsevizmus térdre kényszerítésében a hősiés lengyel hadsereg ugyanis a Magyarországtól kapott 22 millió lőszer segítségével tudott diadalt aratni a szovjet oroszok fölött.

De nem csupán lőszerrel, hanem harcosokkal is segített hazánk. A varsói csatában számos olyan honfitársunk is részt vett, akik korábban az első világháború ütközeteiben a Lengyel Légiók önkénteseiként vitézkedtek (lásd keretes írásunkat). Nem csoda, hogy Magyarország elsőként sietett a vörös rém ellen küzdő

■ A csepeli városháza falán tábla örökíti meg a lengyeleknek nyújtott magyar segítség emlékét

testvérnemzet segítségére, hiszen hazánk csak kevesebb mint egy évvel korábban szabadult meg a kommunista Tanácsköztársaság embertelen terrorjától. 1920. július 8-án az akkor *Simonyi-Semadam Sándor* miniszterelnök által vezetett kormány arra utasította a lőszer is gyártó csepeli Weiss Manfréd Műveket, hogy minden létező készletét tartalékolja a lengyel hadsereg számára, és minden termelő kapacitását állítsa az antibolsevista hadjárat szolgálatába. Ez létfontosságú volt,

hiszen akkoriban Nyugat-Európa számos országában meghatározó erő képviseltek a kommunista és szociáldemokrata pártok, és ezek meglehetősen sikerrel akadályozták a lengyel szabadságharc bármilyen megsegítését. A vörösbe hajló Ausztria, az anarchiától szenvedő Olaszország és Németország, a közép-európai hatalmi szerepről álmodozó Csehszlovákia, valamint az Európa szerte befolyásos Szocialista Internacionálé totális lőszer- és fegyverszállítási bojkottot hirdetett a szabadsághért harcoló Lengyelországgal szemben. Ezért Pilsudski tábornok hadserege gyakorlatilag csak a magyar támogatásra számíthatott. A történelmi szövetség, mely egyúttal fegyverbarátság is, legyőzte a nemzetközi baloldal által felkarolt bolsevista haderőt. Ez máig ható tanulság és üzenet.

A 22 millió, karabélyokba és tüzérségi fegyverekbe való lőszerrel magrakott 80 vagon Románián keresztül indult útnak 1920 júliusában, és augusztus 15-én érkezett meg a Varsóhoz közeli Skierniewice vasútállomására. A szállítmánynak folytatása is lett, hazánk még azon esztendő őszén 48 millió Mauser-lőszer, 13 millió Mannlicher-lőszer, 30 ezer Mauser típusú karabélyt és még sokféle kiegészítő felszerelést adott Lengyelországnak.

A testvérnemzet mindezt azzal hálalta meg, hogy a varsói kormány nem volt hajlandó aláírni a trianoni békediktátumot, vagyis Lengyelország máig nem ismerte el hazánk megcsönkítésát, több millió magyar idegen uralom alá hajtását.

Agoston Balázs

► megszilárdította a lengyel állam kereteit. 1922-ben többször ismét felajánlották neki – már marsallként – a köztársasági elnöki posztot, de ő mindannyiszor visszautasította azt, mert meggyőződése volt, hogy a hadsereg fejlesztése mindennél fontosabb, s ő ennek szentelte tevékenységét. Egy évvel később megkísérelte kivonni a hadsereget a kormány felügyelete alól, amiatt az ország vezetői igyekeztek hátterbe szorítani az öntörvényű katonát. Az ellentétek odáig fajultak, hogy 1926. május 11-én Pilsudski csapatai élén ismét bevonult Varsóba – ezúttal az egy nappal korábban kinevezett *Wincenty Witos* kormánya ellen. Rövid

külvárosi harcok után a kormány és az államelnök is lemondott, az új miniszterelnök *Kazimierz Bartel*, a köztársasági elnök pedig *Ignacy Moscinski* lett. Pilsudski marsall vállalta a hadügyminiszteri tárcát; később Bartel lemondása után, 1926 októberétől 1928 júniusáig, majd 1930 decemberétől 1931 májusáig a kormányfői feladatokat is ellátta. Az 1926 utáni időszakot a történetírás szanációs diktatúrának nevezi, noha helyesebb volna inkább autoriter kormányzásnak hívni. Az állam Pilsudski vezetésével megtisztította – szanálta – a gazdasági és a politikai életet a zűrzavartól, a korrupciótól, a szerencselovagok befolyásától. Felléptek a jobb- és

baloldali szélsőségek ellen egyaránt, a parlament tevékenységét a konstruktív jogalkotásra korlátozták; kiiktatva a meddő fecsegést és az obstrukciót. Fellendült a termelés és nőtt a foglalkoztatottság; állami nagyberuházások kezdődtek, rohamtempóban fejlődött a vasúti hálózat, a paraszti egzisztenciák jövedelme 1926-tól az 1929-es világlágválságig átlagosan 70 százalékkal emelkedett. Pilsudski kezdeményezésére 1935-ben a szejm elfogadta az úgynevezett Áprilisi Alkotmányt, mely korlátozta a törvényhozás hatalmát, és növelte az államelnök és a kormány hatáskörét. Lengyelország 1934-ben meg nem támadási szerződést írt alá az időközben fényesebbséggel

izmosodó Németországgal, 1936-ban pedig a Szovjetunióval – ezt azonban Pilsudski marsall már nem érte meg. 1935. május 12-én Varsóban elhunyt. A nagy lengyel államférfi, a független Lengyelország újbóli megteremtőjét a krakkói királyi kriptában helyezték örök nyugalomra. Hazánkban is megemlékeztek róla, a budapesti XII. kerületi Stromfeld Aurél utca egykor Pilsudski nevét viselte, 1936-ban a Magyar-Lengyel Egyesület emléktáblát állíttatott neki, *Szödy Szilárd* alkotása azonban 1945-ben megsemmisült. Pótlására a budapesti lengyel nagykövetség 1993-ban a fővárosi Apór Vilmos téren helyeztette el a Pusztai Agoston által készített új emléktáblát.

Az évszázad csatája

A lengyel társadalom nagyobb ellenérzéssel viseltetik a bolsevikokkal szemben, mint a többi volt szocialista állam – mondta a Demokratának Jerzy Hoffman, a varsói csata, 1920 című film rendezője.

– Ön számos történelmi filmet készített. Honnan ez az érdeklődés?

– Ha nem lennék rendező, valószínűleg történész lennék, hiszen már az iskolában is a történelem volt a kedvenc tantárgyam. Nem véletlen, hogy Sienkiewicz három könyvének meghatározó szerepe lett az életemben. Az már a sors fintora, hogy a trilógia megfilmesítését fordított sorrendben végezhettem el, ahogyan eljuttottak hozzám ezek a könyvek. Először a Kis lovagot, utána az Özönvizet, majd a Gúzzel-vassal címűt. Ez utóbbihoz tizenegy év kilincselés után, hároméves vizszafeletési feltétellel banki hitelt kellett felvennünk, a társproducerrel mindent egy lapra tettünk fel, még a házainkat is elzálogosítottuk. Minthogy a filmet több mint hétmillióan nézték meg, a banki nitelt három hét alatt visszafizettük. A részszám minden csúcsot megdöntött, hiszen Lengyelországban a 300-400 ezres nézettség már sikernek számít.

– Hogyan fogadta a lengyel társadalom a bolsevikellenes Varsói csata, 1920 című filmjét? Magyarországon sajnos nem ismerhetjük meg a választ, mert a filmforgalmazók nem hajlandók fogalmazni.

– A lengyel társadalom nagyobb ellenérzéssel viseltetik a bolsevikokkal szemben, mint a többi volt szocialista állam. Ennek oka többek között a katyni népszárlás, s hogy 1939. szeptember 17-én ráta támadtak bennünket, s hogy a lengyel kommunista párt minden ellenzéki ágját kivégeztette. Ugyanakkor nagyon fontos volt számomra, hogy a filmben a bolsevikellenesség ne csapjon át oroszellenességbe. Az ellenszenves komiszár zerepét is lengyel színészre osztottuk, aörös Hadsereg megjelenését pedig az orosz irodalomból vettük át.

– Személy szerint átélt filmbeli helyzeteket?

– Csatakat semmiképp, a II. világháború égén csak 13 éves voltam. Részben édes-

apám emlékezetére alapoztam, de nagyon sok dokumentum- és játékfilmet is megnéztem, többek között a Ryan közlegényt az amerikai partraszállásról. Tanulmányoztam a Lengyelországot egykor megszálló három hatalom, Oroszország, Poroszország és a Monarchia szakirodalmát, de még az ifjúsági regényeket is elolvastam.

– Rendkívül hitelesek a lövészárkjelenetek.

– Ezek többségét egy lépésben rögzítettük. Három nagy és öt kis kamerával dolgoztak a korhű katonaruhába bújtatott operatőrök, így feltűnés nélkül ott lehetettek a szereplők között. A közelharc apró jeleneteinek tömegét vették fel, majd azokból válogattunk. Ettől lett hiteles.

– Hivatásos katonákat is szerződtettek?

– Egyet sem. Lengyelországban nagy divat a hagyományörzés, tagjainak megvan az adott korhoz illő felszerelése, egyenruhája, ráadásul nagyon felkészültek. Szinte semmilyen utasítást nem kellett adnom ennek a több száz embernek, tudták a feladatukat. Ezek a hagyományörzők évente találkoznak és újrajátsszák a *Bugyonnijal* vívott csatát. Négy nappal a forgatás előtt érkeztek, több mint négyszáz lóval, velük forgattuk a lovasjeleneteket, rohamokat. De nem csak emberekről, gépekről is beszélhetünk. Társproducerem egy lengyel városban igen furcsa önjáró járművet vett észre. Kiderült, hogy egy hagyományörző csapat által újragyártott korabeli tank, ami szerepelt is a filmben. Nem kevésbé fontos, hogy olyan 3-D-s csapat jött össze, amelyik 470 számítógépes trükköt alkalmazott és bár ez volt az első ilyen munkájuk, azóta számos nyugat-európai országba hívták meg őket dolgozni.

– Tudja-e, hogy a Tanácsköztársaságot megbuktató Horthy Miklós egymillió löszert küldött a lengyel testvérnépnek, hogy elkerüljék a magyarországi helyzetet?

– Tudom, sőt mondok valamit. A magyarok több ezer lovas is segítségül akartak küldeni, de az akkori Csehszlovákia nem engedte át őket a területén.

Szakács Gábor

A varsói csata, 1920

■ Lengyel történelmi dráma, 116 perc – rendező Jerzy Hoffmann

A háború mindig kegyetlen, de hogy mennyire, azt csak azok tudják, akik a frontvonalak öldöklését át/túlélik. Hogy ezt a földi poklot később mások is megtapasztalhassák, a filmek hivatottak feleleveníteni, amihez *Jerzy Hoffmann* a lengyel történelem egyetlen csatáját választotta. Mivel *Lenin* az I. világháború után ismét a független Lengyelországot tekintette a kommunizmus világméretű terjesztésének első célpontjává, Varsó bevételét létfontosságúnak tartotta. A bolsevik parancsnokok és közkatonák bárdolatlansága azonban még az eleinte velük rokonszenvező, fogságukba került lengyel katonát, a főszereplőt, is kiábrándítja. A *Pilsudski* marsall vezette honvédek hősiessége végül megfutamítja a vörös hordát. Az óriási tömegekkel forgatott brutális csatajelenetek annyira élethűek, hogy a néző mindvégig résztvevőnek érzi magát. Minthogy a legkisebb szerep is tökéletes jellemábrázolás, ez a mestermű a háborús filmek tanodájában vizsgaanyag lehetne. Ha akadna hazai forgalmazója. De eddig még nem akadt.

Szakács Gábor

XVIII. LENGYEL

■ A varsói csata. 1920 Jery Hoffman ■ Róza Wojtek Smarowski ■ Fekete csüörtök. Janek Wisniewski elesett Antoni Krauze ■ A vakond népfel-lewandóvái ■ 80 millió Waldemar Krzystek ■ Öngyilkosok szobája Jan Komasa ■ Kisitálás Greg Gijssels

www.lengyelintezet.hu

BUDAPESTFILM ZRT

MŰVÉSZ

CORVIN MOZI

KADR

OPUS FILM

KINO SWIAT

FILMTAVASZ

2012. ÁPRILIS 19 - 25.
BUDAPEST ■ Corvin mozi ■ Művész mozi

MŰVÉSZ
ARTMOZI

VI. Terep krt. 30.
On-line jegyfoglalás és jegyváltás: www.muveszmozi.hu
központra: **149 5050**, **MOZI TELFON** **132 6726**
Díjkezelőváltással 800 Ft, 60 év felett 800 Ft,
a kedvezmény értékesítéséig minden nap 20.15 óra.
Művészi klubtagdíjval 20% kedvezmény.

TÉTOVA FELRELEPŐK (fr.-belga-ang.)
13, 16.30, 18.15, 20,
14-15-ig 11.15 is

ÉLETREVALÓK (fr.)
12-14-ig 16.30, 14-15-ig 12

AZ AJTÓ (magyar)
16.15, 15-18-ig 20.15 is

BOR, TANGÓ, KAPÚFA (olasz)
14.45, 16.15, 18, 21.45,
14-15-ig 12.15 is

BORDÉLYHÁZ (fr.)
14, 17.15, 19.45, 22

CSAK A SZÉL (magyar)
13.45, 15.30, 19.30, 21.15,
14-15-ig 12 is

EGYÜTT AZ ÉG ALATT (német, Kisebftólm Legendák (magyar) R. Szirmai Márton)
14.45, 20.15

ÉLETREVALÓK (fr.)
12-14-ig 16.30, 14-15-ig 12

POLISSE (fr.)
18, 12-én és 14-18-ig 14 is

SHAME - A SZÉGYENTELEN (ang.)
12-14-ig 20.15

SZEMÜNK FÉNYE (fr.)
18.30, 22, 12-16-ig 13 is,
14-15-ig 11.15 is, 18-án 13 is

SZEX FELSŐFOKON (fr.-lengyel-német.)
15-18-ig 22

A VASLADY (ang.)
15-18-ig 16.30

VESZÉLYES VÁGY (ang.-német-kan.-svédjé)
12-14-ig 22

EUROPA CINEMAS
BUDAPESTFILM ZRT.

TITANIC
BUDAPEST 2012.04.13-21.
Toldi Mozi
www.toldimozi.hu

XVIII. LENGYEL
2012. ÁPRILIS 19-21.

FILMTAVASZ
BUDAPEST ■ Corvin mozi ■ Művész mozi
www.lengyelintezet.hu

Toldi
ARTMOZI

V. Bajcsy Zs. ut. 36-38. KÖZPONTI JEGYRENDELÉS: **1459 5050**
Helyár: 1100 Ft (minden előadásra)
Budapesti Film Klubtagdíjval 20% kedvezmény.
On-line jegyfoglalás és jegyváltás: www.toldimozi.hu

CSAK A SZÉL (magyar)
17

EGYÜTT AZ ÉG ALATT (német, Kisebftólm Legendák (magyar) R. Szirmai Márton)
12-én és 16-18-ig 17.15

ÉLETREVALÓK (fr.)
12-én 19, 13-18-ig 18.45

A LEGSZEBB DOLOG (fr.)
17-18-ig 20.45

NADER ÉS SIMIN - EGY ELVÁLÁS TÖRTÉNETE (frán)
14-én 14.45

AZ ÖLDÖKLÉS ISTÉNE (fr.-német-lengyel)
15-én 15.30

POLISSE (fr.)
12-14-ig 20.45

THE ARTIST - A NÉMAFILMES (fr.-belga)
12-én 19, 13-16-ig 20.45

ZÁVADA PÉTER: AHO! MEGSZAKAD
zenés könyvbemutató
12-én 21.00
helyár: 500 Ft

19. TITANIC NEMZETKÖZI FILMFESTIVÁL
2012. április 13-21.
www.titanicfilmfest.hu

Április 13., péntek:
17:30 KODÁLY-METHOD - utána beszélgetés az alkotókkal. INGYENES!
18:45 TÍRISZONY
20:30 LÁZADÁS
23:00 1D-A

Április 14., szombat:
13:30 MILDRED PIERCE 1-2. RÉSZ
15:45 MILDRED PIERCE 3. RÉSZ
17:00 MILDRED PIERCE 4-5. RÉSZ
20:00 KLIP 102.
19 óra után közzététel!
22:00 A SÁRGÁ-TENGER

Április 15., vasárnap:
15:00 NEIL YOUNG UTAZÁSAI
16:45 GYILKOSSÁG ÉS LÉLEK BEKE - vendégünk a film rendezője Tom Waller
19:00 TARTOZÁS - vendégünk a film rendezője Jelinkó Márton
21:15 SIGUR RÓS: INNI

Április 16., hétfő:
19:00 NANA
20:30 LÁZADÁS

Április 17., kedd:
19:00 BRILLIANT LOVE - kísérőfilm:
FACEBOOK MOLOTOV - vendégünk a film rendezője Ashley Horner
21:30 FEHÉR NÉGYZET

Április 18., szerda:
19:00 KATALÓNIA ÜBER ALLES
21:00 HOL VOLT, HOL NEM

PUSKIN
ARTMOZI

V. Kosuth I. u. 18. On-line jegyfoglalás és jegyváltás: www.puskinozmozi.hu
központra: **149 5050** Dunaárokbanál 800 Ft,
60 év felett 800 Ft (továbbá helyi sa rendezvények). Budapesti Film Klubtagdíjval 20% kedvezmény. Kedvezményes saor: HETFO - helyár 1000 Ft (többé utasnaponként és rendezvények)

TÉTOVA FELRELEPŐK (fr.-belga-ang.)
16, 17.45, 19.30,
12-17-ig 13.15 is

BONBON MATINÉ - PÉTER ÉS A FARKAS (magyar)
14-én 10

AZ AJTÓ (magyar)
13.45, 17.15

CSAK A SZÉL (magyar)
19, 12-14-ig 14.15 is

EGY HÉT MARIÁNNEL (ang.-am.)
12-14-ig 13

ÉJÉLKOR PARIZSBAN (sp.-am.)
14-én 12

ÉLETREVALÓK (fr.)
20.45

A KIRÁLY BESZÉDE (ang.-ausztr.)
15-én 11.15

A LEGSZEBB DOLOG (fr.)
15-18-ig 15.30, 15-én 11.45 is

MICIMACKÓ (magyar animáció)
14-15-ig 10 (helyár 800 Ft)

POLISSE (fr.)
12-14-ig 21.15

RÉM HANGOSAN ES IRTO KOZEL (am.)
15-18-ig 21.15

SZEMÜNK FÉNYE (fr.)
18.45, 14-15-ig 12.15 is,
15-18-ig 14.15 is

THE ARTIST - A NÉMAFILMES (fr.-belga)
17, 20.30

UTÓDOK (am.)
15-18-ig 15

A VASLADY (ang.)
12-14-ig 15.30, 14-15-ig 10

VESZÉLYES VÁGY (ang.-német-kan.-svédjé)
14-én 11.30

KIPP KOPP ES TIPPTOPP (bübszínház előadása)
15-én 10

SKANDINÁV LMBT FILMKLUB
2012. április 20. 18 óra
ÓRÓI/JITTERS (zárandó, eredeti nyelven, angol felirattal)
(A vetítés utáni vendégünk Dr. Ritter Andrea, akinek egyik szakterülete a meleg, lesbiztos, transz-szexuális identitáskeresések kutatása.)
Jegyek már kaphatók!

BonBon matiné **ELŐZŐ KUCSKÓ**

BRASSIMUM FÜVŐSEGÜTTES: PÉTER ÉS A FARKAS - ZENEJÁTÉK PROKOFJEV MUZSIKÁJA ALAPJÁN
2012. 04. 14. 10.00 **Kinder Chocolate**
Jegyek, illetve 10 alkalmas Kuckó bérlet már kaphatók!

Exit, Pesti Est, 2012. április 12-18.

Televízió

- Ma reggel /MTV, 2012. április 17. - http://premier.mtv.hu/Hirek/2012/04/17/10/Lengyel_filmtavas_Budapesten.aspx
- Kívánságkosár /DUNA TV, 2012. április 17. - <http://www.dunatv.hu/musor/videotar?pid=289498>
- Kultikon/DUNA TV, 2012. április 19. - <http://www.dunatv.hu/musor/videotar?vid=730309&pid=1034691>
- Polonia 24, TVP, <http://www.tvp.pl/polonia/polonia-24/wideo/26042012-2200/6976259>
- Kuriozoom /D1 TV, 2012. május 9. - <http://www.d1tv.hu/musorok/kuriozoom>

Rádió

- Info Rádió/2012. április 17.
- Katolikus Rádió/2012. április 17.

Elektronikus sajtó

http://www.filmkultura.hu/arcok/cikk_reszletek.php?kat_azon=1317

http://www.filmkultura.hu/arcok/cikk_reszletek.php?kat_azon=1316

<http://kultura.hu/main.php?folderID=882&articleID=324921&ctag=articlelist&iid=1>

<http://www.kultura.hu/main.php?folderID=1174&articleID=325489&ctag=articlelist&iid=1>

http://nol.hu/kult/lengyel_emlekezet

<http://www.kultography.hu/2012/04/10/18-eves-a-lengyel-filmtavaszi/>

<http://muveszmozi.hu/programok/xviii-lengyel-filmtavaszi>

http://www.premierfilm.hu/hir/0101102720809_lengyel_filmtavaszi_aprilisban_budapest_en.html

<http://www.filmtekeres.hu/hirek/lengyel-filmtavaszi-aprilisban-budapest>

<http://m.mno.hu/grund/bemutatjak-az-első-lengyel-3d-s-alkotást-1068491>

<http://est.hu/cikk/97488>

<http://www.funzine.hu/hu/events/lengyel-filmtavaszi/>

http://cspv.hu/nws/1204/lengyel_filmtavaszi/

<http://mozinezo.hu/hirek/xviii-lengyel-filmtavaszi.moz>

http://infovilag.hu/hir-23500-rozsaval_nyit_18_lengyel_filmtavaszi.html

<http://prae.hu/prae/news.php?aid=15266&cat=1>

<http://magyar.film.hu/filmhu/naptar/kategoriak/fesztival/18-lengyel-filmtavaszi.html>

http://demokrata.hu/ujsgacikk/az_evszazad_csataja/